

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوبه‌ها شیخ خیرالدین حفظه الله تعالی

موضوع:

۱. احکام؛ مشاغل و مکاسب حرام
۲. اخلاق؛ مکارم اخلاق؛ بخشندگی و رسیدگی به نیازمندان
۳. احکام؛ اصول و قواعد فقه

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: محمد رضا

تاریخ: ۱۴۰۲/۲/۳۱

آیا مالکیت در اسلام حدّ معینی دارد؟ آیا در زمان حکومت خلیفه‌ی خداوند در زمین، کسی می‌تواند بیش از یک خانه، بیش از یک زمین یا بیش از یک وسیله‌ی نقلیه داشته باشد؟ آیا مالکیت چنین چیزهایی و کمیت و کیفیت آن‌ها برای هر کسی بستگی به خواست و تلاش خودش دارد یا برای این نیز خداوند حاکم و مالک تصمیم می‌گیرد؟ به راستی که خداوند هر چه برایمان بخواهد خیر است؛ چراکه او خیر مطلق است و اطاعت از خداوند، خوش‌بختی در دنیا و آخرت را به همراه خواهد داشت.

پاسخ

تاریخ: ۱۴۰۲/۳/۱۴

در اسلام برای دارایی مردم یک حد و چهار تکلیف تعیین شده است. حدّ تعیین‌شده این است که پاکیزه و حلال باشد؛ به این معنا که از چیزهای نجس نباشد و از طریق کاری نامشروع کسب نشود؛ چنانکه فرموده است: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا»^۱؛ «ای مردم! از چیزهای حلال و پاکی که در زمین است بخورید» و تکالیف تعیین‌شده این است:

اولاً شکر آن به جای آورده شود؛ چنانکه فرموده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ»^۲؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! از چیزهای پاکی که روزی‌تان کردیم بخورید و خداوند را شکر گزاری» و فرموده است: «فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ»^۳؛ «پس از چیزهای حلال و پاکی که خداوند روزی‌تان کرده است بخورید و نعمت خداوند را شکر گزاری» و فرموده است: «لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ»^۴؛

۱. البقرة / ۱۶۸

۲. البقرة / ۱۷۲

۳. النحل / ۱۱۴

۴. ابراهیم / ۷

«اگر شکر گزارید برایتان می‌افزایم و اگر ناسپاسی کنید، عذاب من شدید است» و فرموده است: **«لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُّوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ»**^۱؛ «بی‌گمان برای قوم سبأ در سکونت‌گاهشان آیتی بود، دو باغ در راست و چپ، از روزی پروردگارتان بخورید و او را شکر گزارید، سرزمینی آباد و پروردگاری آمرزنده» و فرموده است: **«وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ»**^۲؛ «و خداوند سرزمینی را مثال زده است که دارای امنیت و آرامش بود و روزی آن به فراخی از هر سو می‌رسید، پس نعمت‌های خداوند را ناسپاسی کرد، پس خداوند بر آن جامه‌ی گرسنگی و ترس پوشانید به سبب کاری که انجام می‌دادند».

ثانیاً باعث فراموش کردن آخرت و سستی در شناخت دین و تلاش برای تبلیغ و اقامه‌ی آن نشود؛ چنانکه فرموده است: **«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ»**^۳؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! اموال و اولادتان شما را از یاد خداوند غافل نکنند و هر کس این کار را انجام دهد، آنان همانا زیان کارانند» و فرموده است: **«الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ»**^۴؛ «کسانی که دین‌شان را به بازی و شوخی گرفتند و زندگی دنیا فریب‌شان داد، پس ما امروز آنان را فراموش می‌کنیم، همان طور که آنان رسیدن این روزشان را فراموش کردند و آیات ما را انکار می‌کردند» و فرموده است: **«قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ»**^۵؛ «بگو اگر پدرانتان و پسرانتان و برادرانتان و همسرانتان و خویشاوندانتان و اموالی که اندوخته‌اید و تجارتی که از کسادش می‌ترسید و خانه‌هایی که می‌پسندید، نزد شما از خداوند و پیامبرش و جهاد در راهش محبوب‌ترند، پس منتظر باشید تا خداوند عذابش را بیاورد و خداوند گروه فاسقان را هدایت نمی‌کند» و فرموده است: **«اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ»**^۶؛ «بدانید که زندگی دنیا تنها یک بازی و شوخی و آرایش و فخرفروشی میان شما و افزون‌طلبی در اموال و اولاد است، مانند بارانی که رویش آن کافران را خوش می‌آید، سپس خشک می‌شود، پس آن را زرد می‌بینی، سپس پوسیده می‌شود و در آخرت عذاب شدید و مغفرت و رضوانی از خداوند وجود دارد و زندگی دنیا جز متاع فریب نیست».

۱. سبأ / ۱۵

۲. النحل / ۱۱۲

۳. المنافقون / ۹

۴. الأعراف / ۵۱

۵. التوبة / ۲۴

۶. الحديد / ۲۰

ثالثاً از آن در راه خداوند انفاق شود و در نافرمانی او هزینه نشود؛ چنانکه فرموده است: **﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا مِنْ طَبَائِعِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ﴾**^۱؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! از چیزهای پاکی که کسب کرده‌اید و از چیزهایی که برایتان از زمین بیرون آورده‌ایم انفاق کنید» و فرموده است: **﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾**^۲؛ «شما هرگز به نیکی دست نمی‌یابید تا آن گاه که از آنچه دوست می‌دارید انفاق کنید» و فرموده است: **﴿وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾**^۳؛ «و کسانی از شما که دارایی و امکانات بیشتری دارند نباید تصمیم بگیرند که به نزدیکان و نیازمندان و مهاجران در راه خداوند انفاق نکنند» و فرموده است: **﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلْسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ﴾**^۴؛ «و در اموال آنان برای سائل و محروم حقی است» و فرموده است: **﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾**^۵؛ «و کسانی را که طلا و نقره را می‌انبارند و در راه خداوند انفاق نمی‌کنند، به عذابی دردناک بشارت ده» و فرموده است: **﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ﴾**^۶؛ «کسانی که کافر هستند اموالشان را هزینه می‌کنند تا از راه خداوند باز دارند، پس آن را هزینه خواهند کرد، سپس برایشان حسرتی خواهد شد، سپس شکست خواهند خورد» و فرموده است: **﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾**^۷؛ «از روزی خداوند بخورید و بیاشامید و در زمین فساد نینگیزید» و فرموده است: **﴿وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾**^۸؛ «و با چیزی که خداوند به تو داده است سرای آخرت را بجوی و بهره‌ی خود از دنیا را هم از یاد نبر و احسان کن همان طور که خداوند به تو احسان کرده است و در زمین به دنبال فساد نباش که خداوند فسادکنندگان را دوست نمی‌دارد».

رابعاً با آن اسراف، تبذیر و خودنمایی نشود؛ چنانکه فرموده است: **﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾**^۹؛ «ای بنی آدم! زینت خود را نزد هر مسجدی بگیرید و بخورید و بیاشامید، ولی اسراف نکنید؛ چراکه او اسراف‌کنندگان را دوست نمی‌دارد» و فرموده است: **﴿كُلُوا مِنْ طَبَائِعِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَمَنْ يَحِلَّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَىٰ﴾**^{۱۰}؛ «از چیزهای پاکی که روزی‌تان کردیم بخورید،

۱. البقرة / ۲۶۷

۲. آل عمران / ۹۲

۳. التور / ۲۲

۴. الداریات / ۱۹

۵. التوبة / ۳۴

۶. الأنفال / ۳۶

۷. البقرة / ۶۰

۸. القصص / ۷۷

۹. الأعراف / ۳۱

۱۰. طه / ۸۱

ولی در آن از حد نگذردید که خشمم بر شما فرود می‌آید و هر کس خشمم بر او فرود آید، ساقط می‌شود» و فرموده است: **«إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَأَتَيْنَاهُ مِنَ الْكُتُوبِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ»**^۱؛ «هرآینه قارون از قوم موسی بود، پس به آنان ستم کرد و به او ثروتی داده بودیم که حمل کلیدهایش برای گروهی زورمند دشوار بود، هنگامی که قومش به او گفتند: خوش گذرانی نکن؛ چراکه خداوند خوش گذران‌ها را دوست نمی‌دارد» و فرموده است: **«وَأَتَىٰ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تَبْذُرْ تَبْذِيرًا ۚ إِنَّ الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا»**^۲؛ «و حق نزدیکان و نیازمندان و در راه ماندگان را بده و ریخت‌وپاش نکن؛ چراکه ریخت‌وپاش کنندگان برادران شیاطین هستند و شیطان پروردگارشان را ناسپاس است» و فرموده است: **«الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۚ وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا»**^۳؛ «کسانی که بخل می‌ورزند و مردم را به بخل امر می‌کنند و چیزی که خداوند از فضل خود به آنان داده است را پنهان می‌دارند و برای کافران غذایی خوارکننده فراهم کرده‌ایم و کسانی که اموالشان را برای خودنمایی هزینه می‌کنند و به خداوند و روز واپسین باور ندارند و هر کس شیطان قرینش باشد، بد قرینی دارد».

این حد و تکالیفی است که خداوند در دارایی مردم قرار داده است. بنابراین، هر کس آن را رعایت کند، به این معنا که در کسب درآمد مرتکب ظلم یا گناهی نشود و شکر خداوند را به جای آورد و آخرت را از یاد نبرد و در شناخت دین و تلاش برای تبلیغ و اقامه‌ی آن کوتاهی نکند و زکات، خمس و سایر حقوق واجب را بپردازد و مالی را در کاری نامشروع هزینه نکند و به خودنمایی، خوش گذرانی و ریخت‌وپاش آلوده نشود، می‌تواند هر قدر که می‌خواهد ثروت داشته باشد و بنا بر قاعده‌ی **«النَّاسُ مُسْلَطُونَ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ»**؛ «مردم بر اموال خود سلطه دارند»، با آن هر چه می‌خواهد بخرد یا بسازد؛ مانند سلیمان علیه السلام که ثروتش حسابی نداشت و یک نمونه از آن قصری بلورین بود که ملکه‌ی سبأ به آن دعوت شد؛ چنانکه فرموده است: **«قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا ۚ قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ ۚ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»**^۴؛ «به او گفته شد: به قصر وارد شو، پس چون آن را دید پنداشت که دریاچه‌ای است و دامن خود را بالا زد، (سلیمان) گفت: این قصری از بلور است! گفت: خدایا! من به خودم ستم کردم و با سلیمان برای خداوند پروردگار جهانیان تسلیم شدم»

۱. القصص / ۷۶

۲. الإسراء / ۲۶-۲۷

۳. النساء / ۳۷-۳۸

۴. التمل / ۴۴

و مانند ایوب علیه السلام که بنا بر روایات ثروت عظیمی داشت، تا آن گاه که شیطان به او حسادت کرد و ثروتش را از بین برد، ولی او از شکر خداوند نکاست و در رعایت احکام او سست نشد، تا آن گاه که خداوند ثروتش را دوچندان به او بازگرداند؛ چنانکه فرموده است: ﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَأَتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَى لِلْعَابِدِينَ﴾؛ «پس او را اجابت کردیم و مشکلاتی که داشت را برطرف نمودیم و اهلش را دو چندان به او بازگردانیدیم، تا رحمتی از نزد ما و تذکری برای عابدان باشد».

از اینجا دانسته می شود که اسلام با اندیشه‌ی کومونیستی موافق نیست؛ چراکه بر خلاف این اندیشه، ثروتمندتر بودن برخی مردم از برخی دیگر را بد نمی داند، بلکه آن را خواست خداوند و تقدیری حکیمانه برای آزمایش افراد و تکامل جامعه می داند؛ چنانکه فرموده است: ﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ﴿٢﴾﴾؛ «انسان هرگاه پروردگارش او را آزمایش می کند و گرامی می دارد و نعمت می دهد می گوید: پروردگارم مرا گرامی داشته است و هرگاه او را آزمایش می کند، پس روزی اش را برایش تنگ می گرداند می گوید: پروردگارم مرا خوار کرده است! این طور نیست» و فرموده است: ﴿أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۗ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ﴾؛ «آیا آنان رحمت پروردگارت را تقسیم می کنند؟! ما معیشت آنان در زندگی دنیا را میانشان تقسیم کردیم و برخی شان را از برخی دیگر بالاتر بردیم تا برخی شان برخی دیگر را استخدام کنند و رحمت پروردگارت از چیزی که می اندوزند بهتر است» و فرموده است: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾؛ «آیا ندیدند که خداوند روزی را برای هر کس می خواهد فراخ یا تنگ می گرداند؟ بی گمان در این نشانه‌هایی برای گروهی است که ایمان دارند» و فرموده است: ﴿وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ ۚ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ ۚ أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ﴾؛ «و خداوند برخی از شما را در روزی بر برخی دیگر برتری داده است، پس کسانی که برتری داده شده اند، هیچ گاه روزی خود را به کسانی که مالکشان هستند نمی دهند تا در آن یکسان باشند، آیا پس نعمت خداوند را منکر می شوند؟!» و فرموده است: ﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ ۖ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ ۚ لَا يَكُلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا﴾؛ «کسی که دارایی بسیاری دارد باید از دارایی بسیارش انفاق کند و کسی که روزی اش تنگ است

۱. الانبیاء/ ۸۴

۲. الفجر/ ۱۵-۱۷

۳. الزخرف/ ۳۲

۴. الزوم/ ۳۷

۵. النحل/ ۷۱

۶. الطلاق/ ۷

باید از چیزی که خداوند به او داده است انفاق کند، خداوند کسی را جز به قدر چیزی که به او داده است تکلیف نمی‌کند». این از آن روست که ثروت در اسلام به ذات خود بد نیست؛ چنانکه فرموده است: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^۱؛ «بگو چه کسی زینت خداوند که برای بندگانش بیرون آورده و روزی‌های پاکیزه را حرام کرده؟! بگو آن در زندگی دنیا و خصوصاً در روز قیامت برای کسانی است که ایمان دارند». چیزی که در اسلام بد است، کسب ثروت از طرق نامشروع و صرف آن در معصیت یا بطلالت است، در حالی که کسانی از فقر رنج می‌برند. چیزی که در اسلام بد است، تمرکز بر روی زندگی دنیا و غفلت از آخرت است، در حالی که زندگی دنیا دیری نمی‌پاید و آخرت است که همیشگی است.

با این حال، در اسلام به زهد و قناعت توصیه شده؛ چنانکه در گفتاری از علامه منصور هاشمی خراسانی آمده است:

«از دنیا به چیزی اندک که شکم را از درد و تن را از سرد برهاند بسنده کنید و نیروی‌تان را برای آخرت بگذارید!... از دنیا به قدر کفاف قانع باشید و چیزی از آن که ضرورت ندارد را ضروری ندانید. چه می‌کنید با این پول اگر نان کافی برای خوردن و لباس کافی برای پوشیدن و جای کافی برای خوابیدن دارید؟! آیا از یک شکم بیشتر توانید خورد یا از یک بدن بیشتر توانید پوشید یا از یک جا بیشتر توانید خوابید؟! پول بیشتر از نیاز باری بر گردن است، پس آن را ببخشید و خود را آسوده کنید! صخره‌ای در پیراهن سبک‌تر از پولی در آن است که به آن نیازی ندارید، ولی شما وزنش را احساس نمی‌کنید! پس طمع را از دل برانید و حرص را از سر بیندازید! تعلق را فرو کاهید و توقع را پایین آورید! قناعت را جامه‌ی خود گردانید و سادگی را زیور خود قرار دهید!»^۲

این از آن روست که رعایت حد و تکالیف ثروت دشوار است؛ چنانکه بیشتر اهل ثروت آن‌ها را رعایت نمی‌کنند و از این رو، برای مؤمن بهتر است که خود را در معرض لغزش قرار ندهد؛ به این معنا که از مال دنیا به قدر ضرورت بسنده کند، تا مجبور به رعایت این حد و تکالیف نباشد؛ با توجه به اینکه اگر مجبور به رعایت آن‌ها باشد و آن‌ها را رعایت نکند، عذابی سخت در انتظار اوست. از این رو، در گفتار دیگری از علامه منصور هاشمی خراسانی آمده است:

«هان ای مردم! از دنیا روی بگیرید پیش از آنکه از شما روی بگیرد و به آخرت روی آورید پیش از آنکه به شما روی آورد. نفس‌های خود را به پرهیز وادارید و به خوشی عادت ندهید.

۱. الأعراف / ۳۲

۲. فرازی از گفتار ۱۱۶

دنیا را بر خود سخت بگیرید تا آخرت بر شما آسان شود؛ چراکه به خدا سوگند سختی دنیا پایان می‌پذیرد، اما سختی آخرت همیشگی است؛ همچنانکه آسایش دنیا دیری نمی‌پاید و آسایش آخرت جاودان است.^۱

این گونه‌ای احتیاط محسوب می‌شود؛ چراکه هر کس دارایی کمتری در دنیا داشته باشد، حساب آسان‌تری در آخرت خواهد داشت و بیشتر مردم قادر به رعایت کامل حد و تکالیف ثروت نیستند. با این حال، روشن است که اگر کسی ثروتی داشته باشد و حد و تکالیف آن را کاملاً رعایت کند، مقام بلندی در آخرت خواهد داشت و از اهل زهد و قناعت افضل خواهد بود؛ چنانکه خداوند فرموده است: «وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الصَّغْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرَفَاتِ آمِنُونَ»؛ «و اموال و اولادتان چیزی نیست که شما را به ما نزدیک گردانند، مگر کسی را که ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد، پس آنان را به سبب اعمالشان پاداش بیشتری است و آنان در غرفه‌ها ایمن خواهند بود» و فرموده است: «صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُونَ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ»؛ «خداوند بنده‌ی مملوکی را مثال می‌زند که چیزی در اختیار ندارد و کسی را که از نزد خود به او روزی نیکویی داده‌ایم و او از آن در نهان و آشکار انفاق می‌کند، آیا با هم برابرند؟! ستایش برای خداوند است، ولی بیشترشان نمی‌دانند».

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌هاشعی خراسانی
بخش پاسخگویی به سؤالات

۱. فرازی از گفتار ۲۶

۲. سبأ / ۳۷

۳. النحل / ۷۵